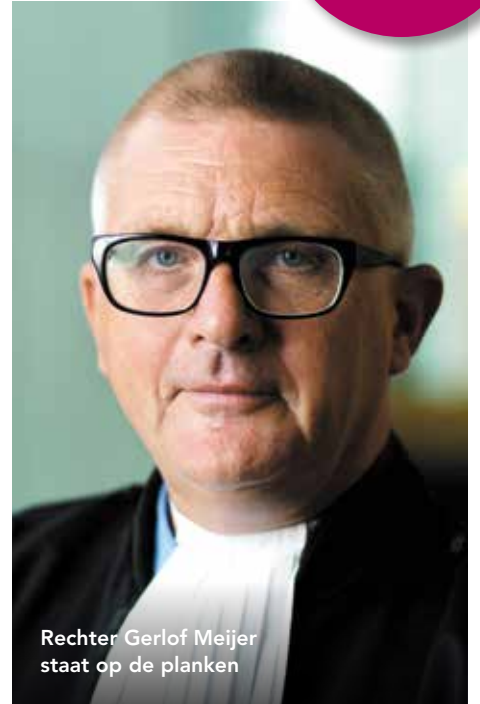

RECHTSPRAAK

MAAKT SAMEN LEVEN MOGELIJK

Neem
gratis
mee

“
Jong voor
de rechter”

Rechter Gerlof Meijer
staat op de planken

Annemarie Penn-te Strake:
'Onafhankelijk zijn is vrij zijn in je hoofd'

Criminoloog Tamar Fisher:
'Werkstraf helpt beter dan cel'

Zaak Zes van Breda zes keer voor de rechter

“DE RECHTER VAN STRAKS MOET STEEDS DUIDELIJK MAKEN WAAROM ZIJN BESLISSING RECHTVAARDIG IS. DAT MOET HIJ DOEN IN NORMAAL NEDERLANDS.”

Als de voortekenen niet bedriegen, gaat er flink wat veranderen in de wereld van rechtspraak. In de eerste plaats klinkt er een luide roep om meer speelruimte voor de rechter. Het traditionele 'toernooimodel' van rechterlijke procedures lijkt zijn langste tijd te hebben gehad. De eisende partij die een rechtszaak start en de tegenpartij die als verweerder wordt aangeduid, in zo'n setting worden mensen vaak alleen maar bozer op elkaar. Terwijl rechters het probleem juist willen helpen oplossen, zodat partijen de strijdbijl begraven en verder kunnen. Frits Bakker, voorzitter van de Raad voor de rechtspraak, legt in dit blad uit hoe het anders kan (pagina 7). Verder gaat de techniek het nodige veranderen. Rechtszaken worden steeds vaker digitaal gevoerd. Dat levert een schat aan informatie op en opent de weg naar nieuwe mogelijkheden, die we nog lang niet allemaal kunnen overzien.

Wat betekent dit alles voor de persoon van de rechter? Welke talenten heeft hij nodig, waar moet zijn aandacht vooral naar uitgaan? We vroegen het oud-rechters, nu actief in andere hoeken van de samenleving. Zij pleiten voor specialisatie of juist laagdrempeligheid, voor rechters uit alle bevolkingsgroepen, ze hopen op extra aandacht voor mensenrechten en betere communicatie (pagina 18).

Met dat laatste zijn sommigen allang bezig. Lees het verhaal van Gerlof Meijer, die een theatershow maakte over de dilemma's van de strafrechter (pagina 14). En dat van persrechter Polly van Dijk, die bij grote strafzaken in de rechtszaal zit om vragen van journalisten te beantwoorden (pagina 28). Want wat je ook vernieuwt, één ding blijft voor rechters altijd belangrijk: het vertrouwen van de samenleving.

Rob Edens

Coververhaal

12.000 kinderen voor de strafrechter

8

Bijzondere rechter

28

Persrechter Polly van Dijk legt uit

Rechter van de toekomst

18

En verder

Nieuws	4
Kort	
Column	7
Frits Bakker	
Interview	12
Theaterrechter Gerlof Meijer	
Wetenschap	15
Wie meer weet, straft lichter	
Beste Rechtspraak	20
Vragenrubriek	
Interview	22
Criminoloog Tamar Fischer	
Wablief	25
Verstek	
Hoe kan dat nou?	26
De Zes van Breda	

Rechtbankverslag

16

Heisa over limonadefles

Rechtspraak Nummer 3, september 2017 (vijfde jaargang) Rechtspraak is een uitgave van de Raad voor de rechtspraak. Het magazine wordt verzonden aan relaties van de Rechtspraak en verspreid via de openbare ruimtes van gerechten. De redactie is verantwoordelijk voor de inhoud. Aan de in Rechtspraak vermelde informatie kunnen geen rechten worden ontleend. Artikelen geven niet per se de mening van de Rechtspraak weer. Overname van artikelen is met bronvermelding toegestaan. **Hoofdredacteur:** Rob Edens (r.edens@rechtspraak.nl) **Redactie:** Rien Aarts (m.h.f.aarts@rechtspraak.nl), Simone Alderliesten (beeldredactie; s.alderliesten@rechtspraak.nl), Pauline van der Mije (eindredactie; p.van.der.mije@rechtspraak.nl), Rosanne Rootert (r.rootert@rechtspraak.nl) **Medewerkers aan dit nummer:** Martijn Delaere, Aad Goudappel, Anna Green, Niels de Hoog, Bas Kijzers, Serge Ligtenberg **Contact met de redactie:** redactie@rechtspraak.nl **Redactie-adres:** Kneuterdijk 1, Den Haag **Postadres:** Postbus 90613, 2509 LP Den Haag **Abonnementenadministratie:** Wijziging of opzegging? Stuur de adresdrager retour naar het retouradres en geef hierop de verandering aan. Aanmeldingen voor een individueel abonnement via abonnement@rechtspraak.nl. Gemotiveerde aanvragen voor meer exemplaren zijn ook mogelijk. **Vormconcept en realisatie:** KRIS KRAS context, content and design **Druk:** Xerox/OBT, Den Haag **Illustratie cover:** Aad Goudappel

Al 27.000 volgers

Op onze Facebookpagina vind je blogs, vlogs, anekdotes uit de rechtszaal en veel informatie. Wij vinden het belangrijk om jou te laten zien wat er in onze gebouwen gebeurt. Hoe is het om rechter te zijn, welke zaken worden er behandeld en wat komt daar allemaal bij kijken? Je kunt ook op onze pagina terecht met al jouw vragen over rechtspraak. Volg ons, en laat van je horen! Al 27.000 volgers gingen je voor.

'Roekeloosheid juridisch knelpunt bij verkeersongelukken'

De Wegenverkeerswet wordt aangepast. De term 'roekeloosheid', die in juridische zin iets anders betekent dan in het alledaagse spraakgebruik, zorgt voor te veel verwarring in rechtszaken over ernstige verkeersongelukken. De minister van Veiligheid en Justitie heeft daarom een wetswijziging aangekondigd.

De bestraffing van verkeersdelicten zorgt al lang voor maatschappelijke onrust. Opgelegde straffen worden vaak niet begrepen. Verkeersstrafrecht is dan ook ingewikkeld: een kleine onoplettendheid kan verschrikkelijke gevolgen hebben, terwijl een grove verkeersfout helemaal geen slachtoffers tot gevolg hoeft te hebben. De rechter moet telkens beoordelen of iemand een fout heeft gemaakt, en zo ja, in hoeverre dat hem te verwijten is.

Straatrace

De term roekeloosheid speelt een belangrijke rol in de maatschappelijke discussie. De wetgever wilde hiermee bepaalde verkeersdelicten extra zwaar bestraffen, maar in de praktijk

kunnen rechters er niet goed mee uit de voeten. Want in de wet staat ook dat voor bepaalde overtredingen (zoals dronken of te hard rijden en bumperkleven) een strafverhoging geldt.

De Hoge Raad, de hoogste rechter, bepaalde daarom dat er nog meer aan de hand moet zijn voordat iemand voor roekeloos rijden veroordeeld kan worden. Dat is bijvoorbeeld het geval als twee automobilisten een straatrace houden of elkaar met hoge snelheid achtervolgen. In de praktijk kan de rechter dus maar heel soms iemand veroordelen voor roekeloos rijden, terwijl hier volgens het publiek wel vaak sprake van is. Dit maakt rechterlijke uitspraken over fatale verkeersongelukken vaak moeilijk te begrijpen.

Knelpunt

De minister stelt nu, naar aanleiding van het onderzoek *Straftoemeting ernstige verkeersdelicten*, dat het begrip roekeloosheid een 'juridisch knelpunt' vormt en dat de wet wordt aangepast. Ook worden de strafmaxima voor rijden onder invloed, doorrijden na een ongeval en rijden tijdens een rijtoezegging verhoogd.

De Rechtspraak stuurt elke donderdag een nieuwsbrief, met daarin het belangrijkste rechtspraaknieuws, een overzicht van gepubliceerde uitspraken en een selectie van nieuwsberichten over uitspraken. Neem een abonnement, het is dé manier om kort en bondig op de hoogte te blijven van belangrijke ontwikkelingen. Er zijn inmiddels 35.000 abonnees.

www.nieuwsbriefrechtspraak.nl

Tv-serie brengt spreekrecht slachtoffers in beeld

Foto: De Haaien

Melanie Sibbald spreekt de verdachten toe in de rechtszaal.

'Ik haat jullie zó intens, dat is met geen woorden te beschrijven. Jullie hebben mijn leven verwoest.' Melanie, die haar 23-jarige zoon verloor bij een steekpartij op een parkeerplaats, richt zich vol ingehouden woede tot de verdachten in de rechtszaal in Zutphen. Jerry, die zwaar werd mishandeld toen hij in hartje Amsterdam opkwam voor twee meisjes, praat juist kalm en zakelijk over wat dat met hem heeft gedaan. Slachtoffers die gebruik maken van hun spreekrecht, hoe gaat dat in de praktijk? RTL zendt in september en oktober een serie uit die dat uitvoerig in beeld brengt.

Blij en teleurgesteld

Producent De Haaien volgde veertien slachtoffers en nabestaanden in verschillende rechtszalen in het land. Angela Groothuizen deed de interviews, voor- en achteraf. Waarom besluiten mensen gebruik te maken van het spreekrecht? Wat zijn de verwachtingen? Hoe pakken ze dat aan? En vooral: hoe kijken ze er later op terug? Hun ervaringen zijn net zo divers als de misdrijven die zo diep hebben ingegrepen in hun levens. De één hoopt te horen hoe de laatste minuten in het leven van haar kind waren, de ander wil eindelijk haar oom aanspreken op het seksueel misbruik waar zij als kind aan was overgeleverd. 'Wat ik vroeger had willen zeggen, heb ik nu kunnen doen', zegt zij. 'Ik ben zó blij dat ik het gedaan heb!' Maar teleurstelling is er ook: over verdachten die blijven zwijgen, straffen die lager zijn dan gehoopt en onverwachte vrijspraak, wegens gebrek aan bewijs.

Onbeperkt

Slachtoffers van ernstige delicten hebben sinds juli vorig jaar onbeperkt spreekrecht in de rechtszaal. Ze mogen praten over de gevolgen van het misdrijf, maar ook over het bewijs, de schuld van de verdachte en de straf die zij redelijk vinden. Daarmee heeft de wetgever de positie van slachtoffers willen versterken in het strafproces, waarin de verdachte centraal staat.

Ruim 24.000 volgers

Wil je ook op de hoogte blijven van de laatste nieuwtjes over de Rechtspraak? Volg ons op @RechtspraakNL

Zweetvoetenman brengt rechtspraak tot leven

'Je denkt dat het recht saai is? Lees dan dit bizarre maar waargebeurde verhaal over een man met stinkende voeten die tot het uiterste ging om zijn recht te halen.' Zo begint het eerste verhaal in *De zweetvoetenman*, een boek dat lezers vanaf 11 jaar met veel schwung en humor de wereld van het recht in trekt. Schrijfster Annet Huizing en illustrator Margot Westermann presenteren taaie kost als smakelijke hapjes, die je ongemerkt vertrouwd maken met ons rechtssysteem.

Zweetvoetenman

Teunis T. zit vaak in een universiteitsbibliotheek en doet dan zijn schoenen uit. Zijn 'meurende zweetkakkies' verspreiden zo'n stank, dat het zelfs een verdieping hoger niet om uit te houden is: iedereen wordt de bieb uitgejaagd. Als de zweetvoetenman weigert zijn schoenen aan te houden, verbiedt de universiteit hem daar nog te komen. Maar mag dat wel? De bieb is een openbaar gebouw en in de huisregels staat niets over schoenen, zegt Teunis. Hij gaat weer naar binnen en krijgt een boete. Zo maakt de lezer spelenderwijs kennis met het legaliteitsbeginsel, wat inhoudt dat een rechter je niet zomaar mag straffen. Dat kan alleen voor gedrag dat in de wet een strafbaar feit wordt genoemd. Dat geeft rechtszekerheid, de kurk waar de rechtsstaat op drijft. Ook wordt meteen duidelijk wat de Hoge Raad eigenlijk doet, want Teunis gaat tot aan de hoogste rechter om zijn boete aan te vechten.

Moord op de verkeerde

Kan je veroordeeld worden voor moord op de verkeerde? En wat is het verschil tussen moord en doodslag? Die vragen komen aan bod in het verhaal van Johannes Beek, die begin vorige eeuw een taart liet maken. 'Hij moet wel open kunnen, want ik wil er nog een verrassing in doen', zei hij tegen de banketbakker. Rattengif namelijk, om zijn baas mee te vergiftigen. Maar zijn baas liet de taart staan. Diens vrouw at er wel van - en liet het leven. Moord, luidde de aanklacht. Onmogelijk, betoogde Beeks advocaat. Er was immers geen sprake van voorbedachten rade. Beek wilde die vrouw helemaal niet doden, het ging hem om zijn baas. 'Haar dood was een tragisch ongeval.'

Via het 'minder-minder'-proces tegen Geert Wilders wordt uitgelegd wat onpartijdigheid en onafhankelijkheid van rechters inhoudt, en wat wraken betekent. En de geschiedenis van Lucia de B., die onterecht als seriemoordenaar werd veroordeeld, laat zien dat het soms ook helemaal misgaat in het recht. Van rechtspraak in de oorlog tot hedendaagse discriminatie (hoe kan een donkere jongen in zo'n dure auto rijden?), van zeilmeisje Laura dat niet mocht uitvaren (jeugdrecht) tot een zanger die Claudia de Breijns liedje 'pikte' (auteursrecht), alles wordt in de handen van Huizing en Westermann een mooi verhaal en overal valt iets van te leren.

Verbazing

'Het begon met mijn verbazing dat jongeren én volwassenen zo weinig over het recht weten, terwijl het de basis is van onze samenleving', vertelt Annet Huizing. 'Tegelijkertijd hebben mensen heel snel hun mening klaar over een vervolging of een rechtszaak, zonder dat ze de details kennen. Ik wil juist die details laten zien, de haken en ogen, het verhaal erachter. Hopelijk draagt dit boek ertoe bij dat je je oordeel op z'n minst even opschort.'

Alle leeftijden

De zweetvoetenman oogt door de cartooneske tekeningen als een jeugdboek, maar is dat niet. 'We hebben het gemaakt om het recht toegankelijk te maken voor alle leeftijden. Leraren maatschappijleer kunnen er ook veel aan hebben; middenin het boek zitten uitklappagina's met achtergrondinformatie over de verschillende soorten recht, hoe een rechtszaak verloopt, hoe een wet wordt gemaakt.'

De juiste toon vinden was een soort balanceract, vertelt Huizing. 'Het verhaal over de taart met rattengif is al zo oud, dan kan je rustig een frivole toon aanslaan. Maar dat ligt natuurlijk anders bij Lucia de B. die jarenlang onschuldig vastzat, en bij Robert M. die kleine kinderen misbruikte. Ook zijn verhaal staat in het boek, om uit te leggen dat iedereen recht heeft op verdediging door een advocaat. Maar bij zo'n verhaal maak je natuurlijk geen grappige tekeningen.'

De zweetvoetenman. Over rechtszaken & regels (en een hoop gedoe), 250 pagina's, verschijningsdatum 19 september. De uitgever is Lemniscaat. Tot het einde van het jaar geldt een introductieprijs van €19,95.

“Oproep aan een nieuw kabinet”

Frits Bakker, voorzitter Raad voor de rechtspraak

Deze column wordt achtereenvolgens geschreven door de voorzitter van de Raad voor de rechtspraak, de president van de Hoge Raad en een president van een gerecht.

In de wet staat duidelijk omschreven hoe een rechtszaak moet verlopen. Als een burger zijn conflict aan de rechter wil voorleggen, start hij een dagvaardingsprocedure. Met een dagvaarding roept hij de tegenpartij op om voor de rechter te verschijnen. Daarin staat wat hij eist van de tegenpartij. Die verweert zich vervolgens tegen de eiser. Deze manier van procederen wordt wel het toernooimodel genoemd. Partijen nemen het in de rechtszaal als het ware tegen elkaar op en de rechter is de scheidsrechter.

Vaak kan het niet anders. Maar rechters zien soms conflicten waarbij dit niet effectief is. Doordat de ene partij iets eist en de ander zich verweert, laait de ruzie in de rechtszaal op en krijg je een verharding van de standpunten. Terwijl het juist de bedoeling is een rechtvaardige oplossing te vinden waarmee beide partijen verder kunnen.

Is er een mogelijkheid om een rechtszaak niet volgens dit toernooimodel te laten verlopen? Ja, die is er wel, maar dat kan alleen als beide partijen dat willen. En heel vaak wil een van de partijen dit niet – het is kenmerkend voor een ruzie dat als de één iets wil, de andere dit juist niet wil.

Daarom heeft de Raad voor de rechtspraak aan de politieke partijen die het nieuwe kabinet gaan vormen, gevraagd een zogenoemde experimenteerbepaling in de wet op te nemen. Die bepaling moet het rechters mogelijk maken te experimenteren met andere vormen van procederen in zaken waarvan zij vinden dat die zich ervoor lenen. Denk bijvoorbeeld aan een vechtscheiding. Als het niet nodig is de ene partij te laten eisen en de andere zich te laten verweren, kunnen scheidende echtgenoten hun probleem aan de rechter voorleggen zonder zich eerst op te hoeven pompen voor een strijd. We hopen zeer dat die experimenteerbepaling er komt. ■

JONG VOOR DE RECHTER

Rechtspraak niets voor jongeren? Vergeet het maar. Jaarlijks krijgen tienduizenden minderjarigen te maken met de rechter. Soms omdat ze de fout in zijn gegaan, veel vaker buiten hun schuld om.

Tekst: Rob Edens

Een willekeurige greep uit de zomerkranten: Een twaalfjarige jongen weigert chemokuren als nabehandeling tegen kanker, zijn vader stapt naar de rechter. Een ouderpaar eist schadevergoeding voor hun kinderen omdat zij niet op de klassenfoto staan. Twee jongens van veertien en zestien zitten vast, ieder verdacht van betrokkenheid bij de dood van een jong meisje. En een wethouder wordt vrijgesproken van het plegen van seksuele handelingen bij een zestienjarige meisje, omdat zij de controle had in de relatie. 'Jongeren en rechtspraak', dat is dit jaar het thema van de Week van de Rechtspraak (25 tot en met 30 september). Rechtspraak is iets voor volwassenen, denken de meeste jongeren. Intussen zijn rechtszaken waar jongeren bij betrokken zijn vrijwel dagelijks in het nieuws. Soms omdat jongeren iets hebben gedaan dat niet mag, maar veel vaker door omstandigheden waar zij weinig aan kunnen doen: hun ouders gaan scheiden, er moet een voogd worden aangewezen of een kind moet uit huis worden geplaatst. Dat zijn zaken waarover je in de regel niets in de krant leest.

Cijfers

De cijfers leren dat tienduizenden kinderen jaarlijks met de rechter in aanraking komen. Zo'n 12.000 minderjarigen (twaalf tot achttien jaar) verschenen in 2016 voor de strafrechter, bijna 7.000 voor een misdrijf en 5.000 voor een overtreding. Circa 40.000 keer per jaar oordeelt een rechter over de vraag of een jongere onder toezicht moet worden gesteld. En zo'n 70.000 keer per jaar maken kinderen de scheiding van hun ouders mee, die door de rechter wordt uitgesproken. Circa 20

procent van de scheidingen mondt uit in een vechtscheiding. Over de rugen van kinderen worden dan ruzies uitgevochten over de alimentatie, omgangsregeling of andere afspraken. Kinderen vanaf twaalf jaar krijgen dan de gelegenheid de rechter te vertellen hoe zij daar tegenaan kijken en wat ze zelf het liefst willen.

Jatten en matten

Als jeugdigen in aanraking komen met de kinderrechter in het strafrecht, over wat voor soort zaken hebben we het dan? Kinderrechter Susanne Tempel van de rechtbank Zeeland-

Achter gesloten deuren

Familiezaken en strafzaken met minderjarige verdachten worden achter gesloten deuren behandeld. Soms beslist de rechter dat een zaak toch openbaar is. Dat gebeurde bijvoorbeeld bij de behandeling van de zogenoemde Facebookmoord in 2015. Het vijftienjarige meisje Winsie Hau was op 14 januari 2012 in haar woning in Arnhem neergestoken door een jongen, na een conflict op Facebook. De rechtbank Gelderland besloot tot een deels openbare behandeling omdat de zaak zeer ernstig en uitzonderlijk was en impact had op de hele samenleving. Het belang van openbaarheid, zodat de samenleving kennis kon nemen van wat er was gebeurd, woog in dit geval zwaarder dan de privacy van de verdachte, vond de rechtbank.

Rechtvoorjou.nl

De Rechtspraak heeft een jeugdwebsite: www.rechtvoorjou.nl. Jongeren die meer willen weten over het recht of te maken krijgen met de rechter, kunnen daar terecht. Op rechtvoorjou.nl zijn bijvoorbeeld beelden en verhalen te vinden over wat het (juridisch) betekent als je ouders gaan scheiden, als je een HALT-straf krijgt of onder toezicht wordt gesteld. De website is vooral ontworpen om te gebruiken op telefoons en tablets.

Susanne Tempel

West-Brabant hoeft over deze vraag niet lang na te denken: 'Jatten en matten, stelen en vechten dus. Dat komt verreweg het meest voor.' Rechters beslissen niet zelf welke zaken ze behandelen. Het Openbaar Ministerie bepaalt of een vergrijp aan de rechter wordt voorgelegd of buiten de strafrechter om wordt afgedaan. Bijvoorbeeld via Bureau Halt of door een boete op te leggen. Meestal is het een 'getrapt' systeem, zegt Tempel: 'Spijbelen bijvoorbeeld probeert de school zelf op te lossen. Werkt dat niet, dan is de leerplichtambtenaar aan zet. Als dat ook niet helpt, komt de officier van justitie in beeld. Maar soms is er druk van de

rechter nodig. Ik kan bijvoorbeeld bepalen dat een leerling twee jaar door de reclassering wordt begeleid, de officier van justitie kan dat maximaal voor zes maanden. Daarnaast kan ik nog een straf opleggen, al dan niet voorwaardelijk.' Het gaat vaak om werkstraffen: schoonmaken in het bejaardenhuis, papier prikken in het park, helpen bij de voetbalvereniging of kinderboerderij. Zo'n getrapt systeem treedt ook na een diefstal in werking. Wie voor het eerst betrapt wordt op een kleine winkeldiefstal, gaat in principe naar Bureau Halt. 'Maar als een jongere vaker steelt of een hele middag uit winkelen is geweest zonder te betalen, kan de zaak zomaar voor de rechter worden gebracht', zegt Tempel. 'Dat geldt helemaal voor een straatroof met geweld. Sommige delicten zijn te zwaar om buiten de rechter om af te doen.'

Sexting

Ook sexting - het digitaal versturen van seksueel getinte berichten, foto's en video's - komt geregeld voor de rechter. Vaak blijkt dan dat er sprake is van een ondoordachte pesterij of flauwigheid, zegt jeugdrechter Ellen van Kalveen

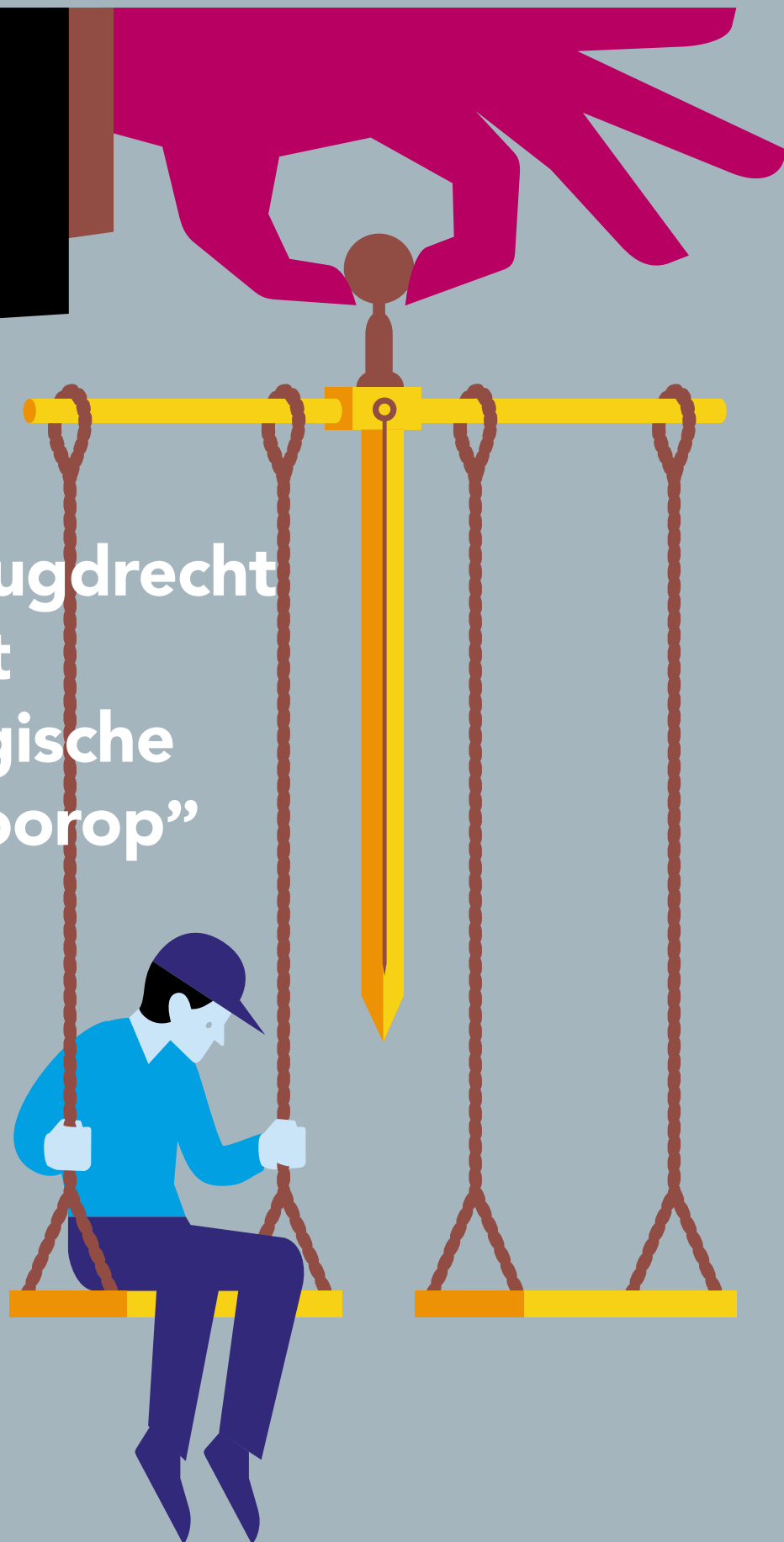

Ellen van Kalveen

van de rechtbank Midden-Nederland. Ze ziet dat zo'n dader en zijn ouders dan danig onder de indruk zijn. Van Kalveen: 'Je kunt je misschien afvragen: moet zoiets nou voor de rechter twee kanten aan zitten. Voor het slachtoffer is een naaktfoto op internet verschrikkelijk. Dat kan iemand een leven lang achtervolgen. De officier van justitie moet bij zijn beslissing om wel of niet te vervolgen ook kijken naar het leed dat is berokkend. En hij geeft daarmee een signaal af aan de maatschappij. Als jongeren zien dat je hiervoor een strafzaak aan je broek kunt krijgen, denken ze wel twee keer na voordat ze zoiets doen.'

“Jatten en matten, dat zien we in het jeugdstrafrecht het meest”

“
In het jeugdrecht
staat het
pedagogische
effect voorop”

Rein Odink

Juridisch etiket

Een strafrechtelijke veroordeling op minderjarige leeftijd kan grote gevolgen hebben, benadrukt Van Kalveen. ‘Bij sexting is belangrijk welk juridisch etiket het Openbaar Ministerie erop plakt. Als dat “verspreiden van kinderporno” is, en dat kan als je naaktbeelden verspreidt van bijvoorbeeld een minderjarig meisje, kan je een positieve Verklaring Omtrent het Gedrag (VOG) echt vergeten. Voor bijna iedere stage – en later vaak voor een baan – heb je zo’n verklaring nodig. Gelukkig zien we steeds vaker dat het Openbaar Ministerie jongeren bij sexting vervolgt wegens belediging. Dan zijn de gevolgen op termijn minder ernstig. Maar de rechter kan daar verder niets aan doen. Die is gebonden aan wat er op de tenlastelegging staat. Is dat verspreiding van kinderporno, dan moeten wij beoordelen of daar voldoende bewijs voor is.’ Straffen is maatwerk, die regel is bij jeugdigen misschien nog wel meer van toepassing dan bij volwassenen. Kinderrechters zien hoe groot de rol van groepsdruk is bij de beslissing het verkeerde pad op te gaan. Rein Odink, tot voor kort kinderrechter bij de rechtbank Amsterdam: ‘Pubers zijn impulsief, dat komt doordat het brein nog niet is volgroeid. Je ziet vaak, bijvoorbeeld bij straatroof met geweld of een inbraak, dat de omgeving van de dader druk uitoefende. Zo van: als je het niet doet, ben je onze vriend niet meer. Dan is het zaak de jeugdige dader te beschermen tegen zijn omgeving. Bijvoorbeeld door hem – naast het opleggen van een straf – een cursus te laten volgen waarin hij “nee” leert zeggen. Of via begeleiding, die kijkt wat hij in zijn vrije tijd kan gaan doen, anders dan chillen met vrienden. Bij jeugdrecht staat het pedagogische effect voorop, de bedoeling is dat minderjarigen leren van hun misstap.’

Jongeren in een jeugdinrichting plaatsen doen rechters alleen als het echt niet anders kan, zegt Tempel. ‘Het uitgangspunt is, ook in internationale verdragen, dat kinderen zo min mogelijk worden vastgezet. Maar als een dader helemaal niets wil en nergens voor openstaat, kan een vrijheidsstraf het enige zijn dat hem raakt. En dus het enige dat helpt.’

Procedure

In het strafrecht zijn de procedures en de rechten van de verdachte strak omschreven. Een minderjarige verdachte heeft altijd een advocaat, die niet alleen de verdediging voert, maar ook steun en uitleg geeft. In het civiele recht is dat anders, terwijl juist daar vaak kinderen bij betrokken zijn, bijvoorbeeld als het om echtscheiding gaat. Kinderrechters voelen zich daarom extra verantwoordelijk om kinderen bij ‘hun’ rechtszaken te betrekken. Odink, tot voor kort voorzitter van een werkgroep die kijkt hoe rechters het best met kinderen om kunnen gaan, legt uit dat dit veel verder gaat dan alleen de rechtszaak zelf. ‘Er is aandacht voor de ontvangst van kinderen op de rechtbank. Kom je voor ondertoezichtstelling, dan is het niet prettig om in dezelfde wachtruimte te zitten als meerderjarige verdachten. Dat moet je dus voorkomen. Ook de ontvangst door de bode is belangrijk; bij jeugdzaken liever een bode die het leuk vindt met kinderen om te gaan. Verder is het bij elke rechtszaak van belang na te denken over de manier waarop een jongere een beslissing van de rechter te horen krijgt. Soms doet de rechter meteen uitspraak, dan kan ter plekke een toelichting worden gegeven. Maar soms is de uitspraak pas twee weken later. Dan proberen we het altijd zo te organiseren dat de minderjarige de beslissing van iemand te horen krijgt die hij of zij vertrouwt.’

Pak altijd de kans om je mening te geven”

Verschillen tussen jeugd- en volwassenenstrafrecht

Jeugdstrafrecht kenmerkt zich door een pedagogische aanpak. Bij jongeren is het vaak nog mogelijk gedrag bij te sturen, omdat hun hersenen nog volop in ontwikkeling zijn. Binnen het jeugdstrafrecht wordt nadrukkelijk gekeken naar de sociale omgeving (het gezin, vrienden, kennissen) van de jongere. Strafrecht voor volwassenen is meer gericht op vergelding. Voor verdachten van 12 tot 18 jaar geldt in principe het jeugdstrafrecht. Wie ouder is, valt onder volwassenenstrafrecht. Maar rechters kunnen voor verdachten van 16 tot 23 jaar kiezen welk recht het best past bij hun geestelijke ontwikkeling. Dat betekent dat verdachten van 16 of 17 jaar soms als volwassenen worden berecht en jongeren van 21 of 22 soms onder het jeugdstrafrecht vallen. Kinderen onder de 12 worden niet strafrechtelijk vervolgd.

Grotere geheel

Kinderrechters kunnen lang niet altijd aan de wensen van kinderen tegemoet komen, zegt Tempel. ‘Als rechter kijk je naar het grotere geheel. In een scheiding kan een dertienjarig meisje bijvoorbeeld zeggen dat ze geen behoefte meer heeft aan contact met haar vader omdat ze het niet kan vinden met zijn nieuwe partner. Dat standpunt snap ik, maar ik denk dat het bijna altijd toch in het belang is van het kind dat er contact blijft met de vader. Een kind is niet onpartijdig.’ Kinderrechters vinden het in alle omstandigheden van het grootste belang dat kinderen zich in ieder geval gehoord voelen. Odink: ‘Uit allerlei onderzoeken blijkt dat dit enorm helpt bij het accepteren van een uitspraak. Dat zie je ook bij volwassenen. Als mensen het gevoel hebben dat ze alles hebben kunnen zeggen en dat er serieus is geluisterd, helpt dat bij het aanvaarden van een beslissing. Ook al zijn ze het er niet mee eens. En als kinderen hun kant van de zaak toelichten en beargumenteren, dan heeft de rechter ook weer houvast bij het toelichten van zijn beslissing. Mijn advies aan kinderen is dan ook: pak altijd de kans om je mening te geven.’ ■

STRAFRECHTER OP DE BÜHNE

Mensen tonen vaak onbegrip voor de straffen die rechters opleggen. Hoe kunnen zij uitleggen wat daar allemaal bij komt kijken? Gerlof Meijer (rechtbank Overijssel) vond een manier: hij maakte een theatershow over zijn werk. 'Ik wil laten zien met welke dilemma's een strafrechter worstelt.'

Tekst: Pauline van der Mije Foto's: Serge Ligtenberg

Gerlof Meijer draait al twintig jaar mee als strafrechter. Hij leidde collega's op, schrijft studieboeken, verzorgt lezingen, seminars en cursussen voor advocaten, de politie, slachtofferhulp – iedereen die professioneel met het strafrecht te maken heeft. Eén groep bereikte hij tot voor kort niet: mensen zonder speciale kennis van het recht, maar met een stevige mening over wat er niet aan deugt. 'Je hoort zo vaak: rechters doen maar wat, een taakstrafje hier, een taakstrafje daar. Ik stoor me erg aan die ongenueanceerde uitlatingen. Zelfs in de politiek. Om een oordeel te vormen over hoe wij ons werk doen, is het wel nodig dat je je daarin verdiept.'

Dilemma's

Meijer wil daar graag bij helpen. 'Twitter en dergelijke is niets voor mij, voordat je het weet maak je een uitglijder. Ik ben iemand van de grote lijn, niet van de genuanceerde beschouwing, daar heb ik geen geduld voor. Spreken gaat me wel goed af. Met twintig woorden op papier praat ik makkelijk twee uur vol. Zo ben ik op het podium beland. Ik dacht: ik ga het gewoon vertellen, en stapte naar het Odeon Theater in Zwolle. Inmiddels heb ik twee keer voor een volle zaal opgetreden en staan er nog twee avonden in de planning. In mijn theatercollege neem ik

mensen mee in de wereld van het strafrecht. Ik put vooral uit mijn eigen praktijk, er zit een enorm archief in mijn hoofd.'

Hij geeft zijn publiek mee dat onze rechtsstaat iets is om te koesteren. 'Wij vinden het heel gewoon dat je een eerlijk proces krijgt en rechters onafhankelijk oordelen. Maar je hoeft maar een paar landsgrenzen over te steken om te zien dat dat niet vanzelfsprekend is. Ik laat op zo'n avond zien dat strafrechters heel serieus met hun vak bezig zijn. Wij worstelen met dilemma's waar de meeste mensen geen idee van hebben.'

Meijer schetst als voorbeeld een zedenzaak: 'Een vader wordt beschuldigd van ontucht met zijn stiefdochter. Dat heeft jarenlang plaatsgevonden, zegt het slachtoffer. De verdachte ontkent alles. Uiteindelijk moeten wij de knoop doorhakken. Zijn we overtuigd dat hij het heeft gedaan, of niet? Zo ja, dan gaat hij zeven jaar de cel in. Anders wordt het vrijspraak. Daar zit niks tussen. Wij kunnen iemand niet een beetje veroordelen.'

Vaak is er nauwelijks bewijs in zedenzaken. 'In dit geval vertelt het meisje een consistent verhaal en zijn er wel aanwijzingen die dat ondersteunen, maar dat is alles. Het komt aan op onze overtuiging. Daar kunnen we enorm mee worstelen. Wat doe je als een van de drie rechters twijfelt? Het blijft een helse beslis-

sing. Zeker bij een ontkennende verdachte kan je er compleet naast zitten.'

Presenteerblaadje

Zelfs als het bewijs op een presenteerblaadje wordt aangeboden, heb je niet altijd zekerheid, zegt Meijer. Want soms hebben verdachten een alternatief scenario, dat ook bij de vastgestelde feiten past. 'Een voorbeeld: op een afgelegen boerderij zou een inbraak plaatsvinden. Twee agenten gaan erheen en zien buiten fietsen staan. De deur staat open, het raam daarnaast is kapot. Binnen zitten twee Bulgaren aan tafel. Wat doen zij daar? De mannen vertellen met handen en voeten dat ze langs de boerderij fietsten, zagen dat de deur openstond, dachten dat er was ingebroken en naar binnen gingen om de politie te bellen. En kijk, de politie komt toevallig net langs! De bewijsmiddelen die wij als rechters aangereikt krijgen, zijn de aangifte van woninginbraak en de aanwezigheid van die mannen. "Klopt allemaal", zeggen de mannen, "maar wij hebben daar een verhaal bij." En dat kan niet worden uitgesloten door het bewijs.'

Meijer en zijn collega's geloofden de mannen niet; ze werden veroordeeld. 'Maar ik sluit niet uit dat ik wel eens een onschuldige verdachte heb veroordeeld. Dat kan. Het blijft een waarschijnlijkheidsoordeel.'

En omgekeerd, spreekt Meijer wel eens

“
Je hoort zo vaak:
rechters doen
maar wat. Daar
stoor ik me aan”

“

Het blijft een helse beslissing, je kunt er helemaal naast zitten”

iemand vrij terwijl hij overtuigd is van zijn schuld? ‘O, zeker’, zegt hij, en de voorbeelden rollen alweer over tafel. ‘Als er geen bewijs is, moet je vrijspreken. Het is niet anders.’

Dove ouders

Dat Gerlof Meijer rechter zou worden, was in zijn jeugd nauwelijks denkbaar. Hij groeide op in een arbeiderswijk in Deventer en werd niet gestimuleerd iets van zijn leven te maken. ‘Mijn ouders waren allebei doof. Veel kwam op mijn zus en mij neer. Zaken regelen met instanties en school konden mijn ouders niet. Ik schaamde me omdat ze raar spraken, dan zag ik mensen kijken. Later zat me dat dwars. Hoe kon ik me schamen voor mijn eigen moeder? Zij stierf toen ik 21 was en heeft helaas niet kunnen zien dat ik goed terecht gekomen ben. Wat had ik niet allemaal voor haar kunnen doen!’

Hij beschrijft zichzelf als een schoffie dat geen klap uitvoerde en zich met een grote mond een weg door het leven baande. Na vijf jaar hangen in de schoolbanken haalde hij toch een mavodiploma en stroomde lusteloos door naar de meao, om daarna bij het GAK (voormalig uitvoerder van de sociale zekerheid) te gaan werken. ‘Vraag niet waarom, maar ik kreeg ineens een ontzettende drive om iets te bereiken. In een paar jaar tijd maakte ik een enorme inhaalslag. Naast mijn werk deed ik opleidingen in sociaal verzekeringsrecht, MO staatsinrichting, een griffiersopleiding en een opleiding tot voetbaltrainer, want dat trok me ook. Uiteindelijk kreeg ik een baan bij de Raad van Beroep, die later opging in de rechtbank. Toevallig werd toen net de Open Universiteit opgericht, waardoor ik rechten kon studeren zonder vwo-diploma.’

Tijdens de rechtersopleiding die volgde, zat zijn achtergrond Meijer in de weg. ‘Als je geen studentenleven hebt gehad en je komt uit zo’n gezin, mis je aansluiting. Ik viel uit de toon, het duurde lang voordat ik mijn gedrag kon aanpassen.’ Maar zijn afkomst gaf hem ook een voorsprong. ‘Rechten studeren kan iedereen met een IQ van 100 wel. Maar om een goeie strafrechter te worden, is meer nodig. Je moet kunnen communiceren met mensen op alle niveaus, een antenne hebben voor emoties en daarop in kunnen spelen. Dat heb je of dat heb je niet, net als integriteit. Als het contact met mensen in de zaal goed is, kunnen ze een ongunstige uitspraak vaak wel accepteren. Omdat het goed is uitgelegd.’

Dodelijke aanrijding

Goed uitleggen is helemaal belangrijk als een kleine misstap enorme gevolgen heeft. Bijvoorbeeld bij dodelijke verkeersongelukken. ‘Een taakstraf na een ernstig ongeluk is altijd een bron van onbegrip’, zegt Meijer. ‘Daarbij is het dilemma dat de meeste mensen naar de gevolgen kijken en dan roepen: een taakstraf terwijl er iemand dood is, hoe kan dat nou? Maar rechters moeten naar andere dingen kijken. Wat heeft de verdachte verkeerd gedaan en in hoeverre kan je hem dat aanrekenen? Welk verwijt kan hem worden gemaakt? Een zaak die op mij veel indruk maakte, was een ongeluk waarbij twee jongens om het leven kwamen. Zij zaten op de achterbank, hun moeder achter het stuur. Ze reed op een voorrangsweg. Een bestuurder die van rechts kwam, remde te laat en schoof zo’n 25 centimeter over de haaientanden heen. Haar auto schampte de zijne en reed tollend richting een tegemoetkomende tractor, waarvan een voorwiel zich in de achterkant van de auto boorde. Verschrikkelijk, het leed was niet te overzien. Maar wat is nou de fout die deze meneer heeft gemaakt? Hij remde iets te laat. Dat kan iedereen gebeuren, mij ook. We legden een taakstraf op, waar woedende reacties op kwamen.’

Overigens ontkende de man dat hij over de haaientanden heen was gereden, zegt Meijer. ‘Waarschijnlijk om het voor zichzelf iets draaglijker te maken. Maar technisch onderzoek wees onomstotelijk uit dat de auto’s elkaar op de voorrangsweg hadden geraakt. Hij ging in hoger beroep en kreeg alsnog een celstraf. Daarin speelde mee dat hij niet de volle verantwoordelijkheid nam. Want daarmee legde hij de schuld voor de dood van de kinderen in

CV Gerlof Meijer (1958)

1980 - 1983: beambte sociale zekerheid bij GAK Apeldoorn

1983 - 1992: griffier Raad van Beroep, later opgegaan in rechtbank Zwolle

1986 - 1992: rechtenstudie, Open Universiteit

1993 - heden: strafrechter bij de rechtbank Overijssel

2016 - heden: theatercolleges over strafrecht in verschillende theaters

feite bij hun moeder: als hij niets verkeerd had gedaan, was zij blijkbaar de macht over het stuur verloren.’

Op zijn best

Meijer kan eindeloos vertellen over de zaken die hij behandelde: soms aangrijpend of gruwelijk, dan weer bizar of om technische redenen interessant. ‘Ik vind mijn werk gewoon prachtig. In de rechtszaal voel ik me op mijn best. Ik vind het mooi om met mensen om te gaan en oplossingen te zoeken. Ik kan keihard zijn als het moet, maar ook veel geduld hebben met verdachten als ik ze op het goede pad kan helpen. Daar is iedereen bij gebaat. Ik ben blij dat ik dat nu eens kan uitleggen aan een groot publiek.’ ■

Meer weten over de theatervoorstellingen? Kijk op gerlofmeijer.com/sprekertheater/

HOE MEER JE WEET, HOE MINDER ZWAAR JE STRAFT

‘Opsluiten en de sleutel weggooien!’ Je zult niet de eerste zijn die het de dader van een ernstig misdrijf toewenst. Maar doe je dat ook als je meer informatie krijgt dan alleen een kort berichtje op Facebook of in de krant?

Tekst: Rien Aarts

Wetenschappers lieten meer dan 150 studenten een mishandelingszaak beoordelen. Ze kregen vooraf veel of weinig informatie over de zaak te lezen. Daarna werd gevraagd welke straf zij de dader zouden geven. De studenten met weinig informatie gaven de dader gemiddeld ruim 8 maanden cel. De groep met veel informatie legde gemiddeld een gevangenisstraf van 5,5 maand op. Het lijkt er dus op dat hoe meer iemand weet over een zaak, hoe minder groot de behoefte is om zwaar te straffen.

Waarom wil de burger toch steeds dat rechters zwaarder straffen? De invloed van opleiding en informatie - M. van der Maden, M. Malsch, J. de Keijser, Nederlands Studiecentrum Criminaliteit en Rechtshandhaving (NSCR), Universiteit Leiden; Trema, mei 2017

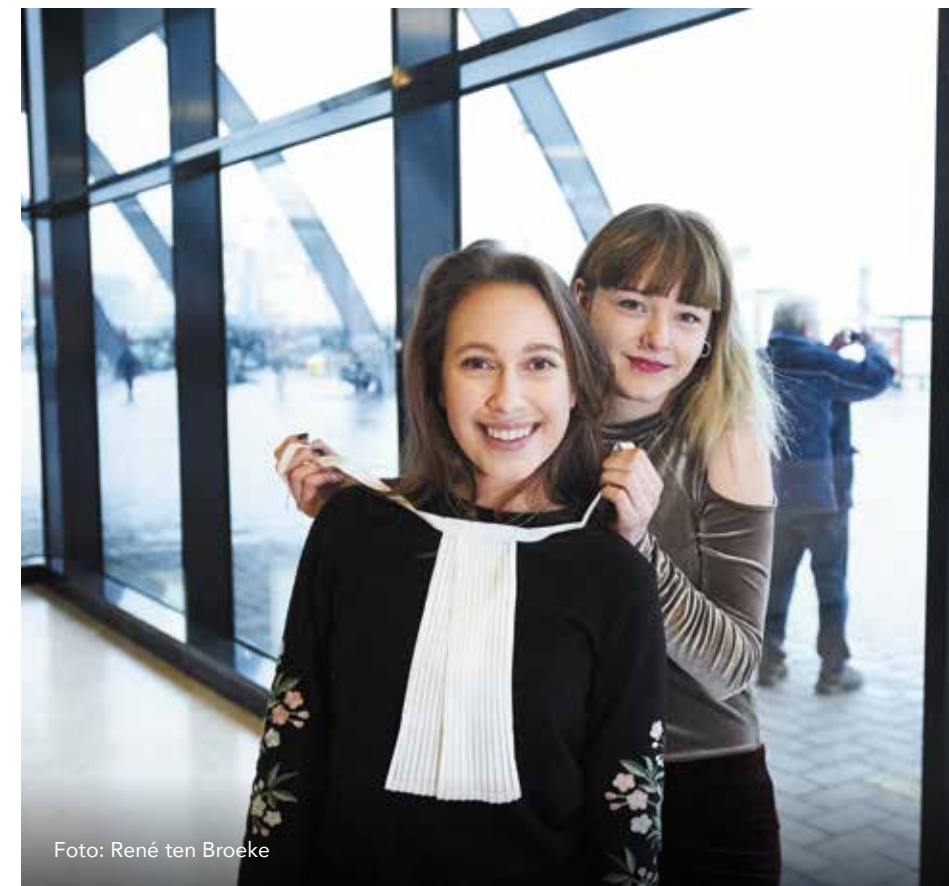

Foto: René ten Broeke

‘Onderscheid kantonrechter en civiele rechter achterhaald’

Conflicten tussen particulieren (burgers, bedrijven of organisaties) kan je voorleggen aan de civiele rechter. Of aan de kantonrechter, als het over maximaal 25.000 euro gaat. De kantonrechter heeft de naam ouder en ervaren te zijn, praktisch ingesteld en snel werkend. De civiele rechter staat te boek als formeel en gedegen, iemand die doorwrochte uitspraken doet. Kantonrechter Kim van der Kraats wilde weten of dit beeld nog klopt. In haar proefschrift komt ze tot een opvallende conclusie: het traditionele beeld

van de kantonrechter als oude rot in het vak is achterhaald. De civiele rechter en de kantonrechter zijn de afgelopen jaren zo op elkaar gaan lijken, dat je het onderscheid eigenlijk wel kunt opheffen.

De (eigen)waardigheid van de kantonrechter - Over de verschillen tussen het proces(verloop) bij de kantonrechter en de civiele rechter en de betekenis daarvan - K. van der Kraats, Universiteit Utrecht; Boom Juridisch, september 2017

“HIJ GOOIDE DIE BEKER BEWUST OP DE WEG”

Tekst: Martijn Delaere Illustratie: Niels de Hoog

WAAR

Politierechter in Utrecht
(rechtbank Midden-Nederland)

DE ZAAK

John heeft een limonadebeker vanaf een fietsbrug op de A12 gegooid en wordt verdacht van poging tot zware mishandeling.

UITSPRAAK

Schuldig aan het veroorzaken van gevaar op de weg:
100 uur werkstraf,
waarvan 40 voorwaardelijk.

Een Alphens echtpaar rijdt 's nachts voldaan naar huis. Ze hebben hun oudste zoon naar Limburg gebracht voor een vakantie en in Valkenburg een hapje gegeten. Het is rustig op de weg. Nog even en ze zijn thuis. Dan, ter hoogte van de Cattenbroekerdijk bij Woerden, schrikken ze zich wezenloos. Er valt iets van de fietsbrug op de motorkap van hun Citroën C3. 'Ik zag in het licht van mijn koplampen een steen op mij afkomen', vertelt de bestuurster later aan RTV Utrecht. Haar echtgenoot had 'iets blauws' op de auto zien afkomen. Omroep PowNed wist hoe het zat: 'Tuig gooit stenen vanaf brug A12'.

Feestje

Het nieuws op RTV Utrecht dat 'de politie op zoek is naar de vanden' bereikt ook het dorp Linschoten. 'Drie personen zouden zijn weggefietsd', hoort een jongen. Zouden ze hem en zijn twee maten bedoelen? Zij fietsten zaterdagavond na een feestje over de fietsbrug, en er was wat op de weg gegooid. Hij belt John* en vertelt dat hij naar de politie gaat. 'Ik vond het goed dat hij dat deed; ik kon niet, want ik was aan het werk', zegt John (19) bijna een jaar later tegen de politierechter in Zaal L van de Utrechtse rechtbank. Het was de politie snel duidelijk geworden dat John de 'vandaal' was. En dat hij geen stenen, maar een blauwe plastic limonadebeker over het twee meter hoge hek van de fietsbrug had gegooid. De spetters zaten op de motorkap.

Stom

'Ik heb veel spijt en heb er slapeloze nachten van gehad. Het was een stomme actie', zegt John schuldbewust. Toch zou het al te gek zijn om het gooien van een beker op de A12 af te doen als een 'domme dronkenmansactie', vindt officier van justitie Van der Beek. 'Zo'n beker kan een vreselijk

ongeluk veroorzaken. Mevrouw reed 120 kilometer, ze schrok en trapte hard op de rem. Er kunnen auto's achterop knallen, de auto kan een zwieper maken, over de kop slaan en andere auto's raken. Dan is de kans op zwaar lichamenteel letsel levensgroot. Ik zie in mijnheer een weldenkend mens. Hij wist dat het gevaarlijk was om de beker over het hek te gooien. Dat deed hij bewust, en daarmee deed hij een poging om anderen zwaar lichamenteel letsel toe te brengen.'

Verhoor

Pas tijdens het politieverhoor was het bij John gaan dagen dat hij de limonadebeker op de A12 had gegooid, zegt hij. Waarom kwam dat besef zo laat, wil politierechter Van Straalen weten. 'Eerst zei u: "Ja, er is een beker over het hek gegaan, maar ik weet niet wie dat gedaan heeft".' John: 'We hadden gedronken. Ik dacht dat ik het niet was geweest. Later bedacht ik dat we twee limonadebekers hadden meegenomen. Eén was al weggegooid, misschien had ik dát gedaan.' Maar zijn vrienden vertelden de politie dat John de beker op de A12 had gegooid. Daarvoor verdient hij volgens de officier van justitie 80 uur werkstraf. Ook moet hij 514 euro schadevergoeding betalen.

Rotstreek

John heeft een rotstreek uitgehaald, maar het is helemaal niet zeker dat de Citroën die nacht werd geraakt door zijn limonadebeker, betoogt advocaat Polat. 'Direct na het incident keken de aangevers naar boven', zegt hij. 'Ze zagen fietsers op de fietsbrug, tegen half twee. Johns vriend heeft verklaard dat zij een uur eerder bij het feest zijn vertrokken. Het was hooguit zestien minuten fietsen naar de brug.' Het kan heel goed dat andere fietsers de beker hebben gegooid, vindt de raadsman. 'Bij twijfel zou u mijn cliënt moeten vrijspreken.' En anders is er volgens de advocaat geen sprake van poging tot zware

mishandeling of bedreiging. Hij zet een limonadebeker voor de rechter neer. 'Deze beker is daarvoor veel te licht en te zacht.' Nee, als het incident op de A12 een kwalificatie verdient, dan zou dat het veroorzaken van gevaar op de weg moeten zijn.

Verschrikkelijk

Politierechter Van Straalen vindt wél bezwezen dat John met zijn limonadebeker de Citroën heeft geraakt. 'Ik geloof niet dat er drie andere jongens waren die rond dat tijd-

stip ook een blauwe beker op de weg hebben gegooid', zegt ze. 'Het tijdstip vind ik niet doorslaggevend. Ik hanteer een marge, want de vrienden hebben alle drie verklaard dat ze aangeschoten of dronken waren. Bovendien noemt een van hen een tijdstip dat wél in de tijdlijn past.'

Maar om het gooien met de beker een poging tot zware mishandeling te noemen, dat gaat de rechter te ver. 'Er was weinig verkeer op de weg', zegt ze. 'Bovendien was het voor-

werp licht. Het had verschrikkelijk kunnen aflopen, maar er was geen aanmerkelijke kans op zwaar letsel. Het feit kan ook niet worden aangemerkt als bedreiging; uit het dossier blijkt niet dat u of uw vrienden zagen dat er een auto aankwam. Ik kwalificeer het incident daarom als het veroorzaken van gevaar op de weg.' De rechter geeft John een werkstraf van 100 uur, waarvan 40 uur voorwaardelijk. En hij moet de schade betalen. ■

*Voornaam is om redenen van privacy gefingeerd.

RECHTER VAN DE TOEKOMST

Rechtspraak moet met zijn tijd meegaan om de samenleving goed te kunnen dienen. Daarom praten honderden rechters op de Dag van de Rechtspraak (28 september) over de toekomst. Hoe denken oud-rechters daar eigenlijk over? Welke veranderingen verwachten zij en wat moet de rechter van de toekomst in huis hebben? Op www.rechtspraak.nl/oudrechters staan langere versies van deze interviews.

Jeroen Recourt, was Tweede Kamerlid (PvdA) vindt dat rechters veel klantvriendelijker moeten gaan werken. 'Burgers hebben er geen boodschap aan dat hun zaak onder civiel recht of bestuursrecht valt. Zij hebben een probleem en dat moet worden opgelost. Rechters moeten daar eerder bij betrokken worden. Ik ben groot voorstander van herstelrecht. Iedere procedure moet als uitgangspunt hebben wat de twee partijen gemeen hebben, wat hun gezamenlijke belangen zijn. We zitten nu te veel vast in een systeem dat mensen tegenover elkaar zet en uit elkaar drijft.'

Foto: Recourt-Lex Draijer

Foto: Arena Oomen

Corinne Dettmeijer-Vermeulen, Nationaal Rapporteur Mensenhandel en Seksueel Geweld tegen Kinderen denkt dat computertechniek de rechter van de toekomst gaat helpen. 'Door digitaal te werken komen data beschikbaar waarmee je rechtszaken kunt vergelijken en zo patronen kunt ontdekken. Met één druk op de knop. Elke zaak moet uiteraard op zijn merites worden beoordeeld. Maar er zijn veel vergelijkbare rechtszaken. Door inzicht in patronen krijgen we goed geïnformeerde rechters, betere afwegingen en begrijpelijker vonnissen.'

Annemarie Penn-te Strake, burgemeester van Maastricht vindt dat rechters te veel afstand houden. Als in haar gemeente bijvoorbeeld allerlei instanties samenwerken om jongerenoverlast tegen te gaan, is daar nooit een rechter bij betrokken. 'Terwijl die met zijn gezag zo'n goede rol zou kunnen spelen. Rechters zijn veel te voorzichtig, uit angst hun onafhankelijkheid te verliezen. Come on! Onafhankelijk zijn is vrij zijn in je hoofd. Dat zit hem niet in afstand houden. De rechter moet juist zorgen dat hij erbij is, wil hij mee blijven tellen. Daarom zeg ik: rechter, doe mee, je hebt gezag!'

Nol Monster, oud-Ombudsman Financiële dienstverlening denkt dat de rechter steeds minder kan leunen op het puur juridische. 'In de open samenleving kalft het klassieke gezag van de rechter af. In plaats van zich op dat gezag te kunnen beroepen, zal de rechter steeds duidelijk moeten maken waarom zijn beslissing rechtvaardig is. Dat moet hij toelichten in normaal Nederlands. De toon die de muziek maakt, zal een steeds grotere rol spelen.'

Reinier van Zutphen, Nationale ombudsman ziet dat de samenleving behoefte heeft aan twee uitersten: hooggespecialiseerde juristen die zich bezighouden met ingewikkelde kwesties (octrooirecht, euthanasie, cybercrime) en rechtspraak voor de mensen die voor hun welzijn afhankelijk zijn van de staat. 'In mijn huidige functie zie ik pas goed dat veel mensen niet in staat zijn echt mee te doen in de samenleving. Gaat er iets mis - bijvoorbeeld door scheiding, een sterfgeval, ziekte of een schuld - dan gaat het vaak meteen goed mis. De rechter van de toekomst kijkt niet alleen naar dat ene juridische geschil, maar naar het totale pakket van problemen. En hij heeft ook de middelen daar iets aan te doen.'

Dick Allewijn, bijzonder hoogleraar mediation ziet dat er in alle rechtsgebieden veel belangstelling is voor bemiddeling. Hij trekt die lijn door: 'Ik denk dat rechters in de toekomst vaker tussen partijen in gaan staan. De rechter van de toekomst zal pragmatisch en oplossingsgericht zijn, oog hebben voor de drijfveren van partijen en conflictsituaties in goede banen leiden.'

Foto: Foto Djim

Peter Oskam, burgemeester van Capelle aan den IJssel denkt dat er op het gebied van communicatie nog winst te halen is. 'Ik zie dat veel mensen niet goed begrijpen wat er gebeurt in de rechtszalen. De rechter van de toekomst moet dus nog beter uitleggen waarom uitspraken zijn zoals ze zijn. Ik snap de onvrede van krantenlezers, die voel ik zelf soms ook. Bijvoorbeeld tijdens de kopschopperszaak in Eindhoven, een paar jaar geleden. De rechter hield er toen bij het bepalen van de straf in vergaande mate rekening mee dat er bij de opsporing beelden waren vertoond waarop je de daders duidelijk kon herkennen. Ik vind dat rechters daar minder rekening mee moeten houden. Je hebt recht en rechtvaardigheidsgevoel. Die twee moeten zoveel mogelijk met elkaar in overeenstemming worden gebracht, door goed te communiceren.'

Adriana van Doijeweert, voorzitter van het College voor de Rechten van de Mens spoort de Rechtspraak aan werk te maken van diversiteitsbeleid. 'Over twintig jaar hebben we rechters met een migratieachtergrond, met verschillende religies, rechters met beperkingen en transgenders. Dat moet, want er ontstaan steeds meer kloven in de samenleving: tussen burgers en overheid, tussen hoog- en laagopgeleiden, tussen mensen die door automatisering hun baan verliezen en anderen die juist verder komen. Dan is het des te belangrijker dat iedereen zich vertegenwoordigd voelt door de Rechtspraak.'

Laurien Koster, voorzitter Kinderrechtencollectief hoopt dat rechters in de toekomst door een andere bril naar rechtszaken kijken, waardoor mensenrechten beter worden gewaarborgd. 'Nederland heeft tal van internationale verdragen ondertekend en zich verbonden aan de onderliggende waarden. Rechters zeggen al gauw: de staat moet die normen in regels uitwerken, anders kan ik er niets mee. Maar dat hoeft niet zo te zijn. Neem nou staatloze vluchtelingkinderen. De overheid heeft bij verdrag afgesproken dat zij de Nederlandse nationaliteit kunnen krijgen als ze hier geboren zijn. Maar als hun ouders niet kunnen voldoen aan allerlei voorwaarden en met uitzetting worden bedreigd, komt die naturalisatie in gevaar en blijven de kinderen altijd tweederangsburgers. De rechter kan dan zeggen: we zetten dit gezin niet uit, want het belang van het kind weegt hier het zwaarst.'

BESTE RECHTSPRAAK,

Meer vragen? Het RSC weet raad

Heb je algemene vragen over de Rechtspraak? Neem dan contact op met het Rechtspraak Servicecentrum. Webcare-medewerkers en telefonisten zitten op werkdagen van acht uur 's ochtends tot acht uur 's avonds klaar om jouw vragen te beantwoorden. Je kunt je vragen kwijt op Facebook (facebook.com/rechtspraak) of Twitter (@RechtspraakNL). Bellen kan ook: 088-3616161.

Mijn vriendin en ik hebben een dochtertje gekregen. We zijn niet getrouwd, maar hebben wel een samenlevingscontract. Moet ik naar de rechtbank om mijn kind te erkennen?

Om je kind te erkennen, moet je naar het gemeentehuis. Daar kan je – met toestemming van de moeder – opgeven dat jij de vader bent. De familieband wordt dan juridisch vastgelegd. Dat geeft rechten en plichten. Je moet het kind bijvoorbeeld onderhouden tot haar 21-ste jaar. En je hebt recht op omgang met haar als de relatie met de moeder onverhoopt op de klippen loopt.

Maar juridisch vaderschap is niet genoeg als het aankomt op belangrijke beslissingen over de opvoeding, de woonplaats van je kind, schoolkeuze en doktersbehandelingen. Om daar zeggenschap over te hebben en te houden, ook na een eventuele scheiding, moet je ouderlijk gezag hebben. De biologische moeder krijgt automatisch ouderlijk gezag, net als de vader (of duomoeder) met wie zij getrouwd is of een geregistreerd partnerschap heeft als het kind geboren wordt. Maar een samenlevingscontract regelt dat niet. Je kunt alsnog, samen met de moeder, gedeeld gezag aanvragen. Daarvoor moet je bij de rechtbank zijn.

Ik wil ouderlijk gezag aanvragen. Hoe pak ik dat aan? En waar is dat eigenlijk voor nodig? Vroeger hoorde je daar nooit iets over.

Ouderlijk gezag kan je eenvoudig en kosteloos bij de rechtbank aanvragen, via de computer. Je hebt daarvoor het burgerservicenummer (BSN) van het kind nodig en de DigiD's van beide ouders, die tegelijkertijd moeten inloggen om de aanvraag te doen. Daarna ontvang je vanzelf een brief van de rechtbank waarin het gezamenlijke gezag wordt bevestigd.

Op rechtspraak.nl/gezag staat aan welke voorwaarden je moet voldoen en hoe de procedure verloopt. Daar wordt de gang van zaken ook uitgelegd in een filmpje. Lukt het niet via de computer? Dan kan je het gezag schriftelijk aanvragen. Dat is omslachtiger omdat je daarvoor eerst documenten moet opvragen bij de gemeente, die daar bovendien een vergoeding voor vraagt.

Vroeger hoorde je nooit iets over de noodzaak om ouderlijk gezag aan te vragen omdat ouderparen bijna altijd getrouwd waren. Dan heb je automatisch allebei gezag over de kinderen. Nu mensen vaker ongetrouwd kinderen krijgen, moeten ze dat apart regelen. Bovendien reizen mensen meer en vinden ze vaker een levenspartner in het buitenland. Dan kan het voorkomen dat een van de ouders met de kinderen vertrekt en dat de ander daar niets tegen kan doen, omdat hij geen ouderlijk gezag blijkt te hebben.

Ik wil graag een keer komen kijken op de rechtbank. Kan dat? Moet ik dan een afspraak maken?

Verschillende rechtbanken houden in de Week van de Rechtspraak (25 tot en met 30 september) open dag, waar van alles te doen is voor mensen van alle leeftijden. Zie rechtspraak.nl/weekvanderechtspraak. Ook op andere dagen kan iedereen van twaalf jaar en ouder plaatsnemen op de publieke tribune van een rechtszaal. Want rechtszaken zijn in principe openbaar. Daar zijn enkele uitzonderingen op. Familiezaken (zoals echtscheidingen) en strafzaken tegen minderjarigen worden bijvoorbeeld achter gesloten deuren behandeld. Ook bij rechtszaken die in de regel openbaar zijn, kan de rechter soms besluiten de deuren te sluiten voor het publiek. Dat gebeurt alleen als er een heel gegronde reden voor is, want openbaarheid is een groot goed. De samenleving moet het werk van rechters kunnen controleren. Wil je een rechtszaak bijwonen? Dan kan je gewoon een rechtbank binnenlopen. Houd er rekening mee dat je door een veiligheidspoortje wordt geloodst en dat je tas wordt gecontroleerd. Daarna kan je in de hal naar de informatiebalie gaan om te melden dat je graag een zitting wilt bijwonen. Voor sommige zaken is het handig vooraf te bellen, maar bij strafzaken is dat niet nodig. Vraag bij de balie waar je moet zijn. Zware zaken komen voor de meervoudige kamer (drie rechters), eenvoudiger zaken bij de politierechter. Die doet meteen uitspraak.

Op rechtspraak.nl/zitting bijwonen kan je de zittingsroosters van de verschillende rechtbanken en gerechtshoven (voor hoger beroep) vinden. Daarin staat op welke dagen zaken worden behandeld en welke huisregels er gelden.

Ik moest laatst voor de rechter komen en ik baal vreselijk van hoe dat ging. De rechter luisterde niet goed naar wat ik zei en heeft een belachelijke uitspraak gedaan. Waar kan ik een klacht indienen?

Over de uitspraak van een rechter kan je geen klacht indienen. Daar hebben we hoger beroep voor. Denk je dat de uitspraak van de rechtbank echt niet klopt, dan kan je in beroep gaan bij het gerechtshof in de regio. Er zijn vier gerechtshoven: Amsterdam, Den Haag, 's-Hertogenbosch en Arnhem-Leeuwarden. De rechters daar (raadsheren genaamd) bekijken de zaak dan opnieuw.

Gaan er andere dingen mis – de rechter was onbeschoft, de uitspraak laat veel te lang op zich wachten, de griffie is onbereikbaar – dan kan je een klacht indienen bij de rechtbank of het hof.

De adressen zijn te vinden op rechtspraak.nl/klacht.

ZOEKEN NAAR DE BESTE STRAF

Dat iemand die de wet heeft overtreden gestraft moet worden, is duidelijk. Maar welke straf levert het meeste effect op? Waar heeft de samenleving het meest aan? En wat werkt voor de schuldige het best?

Tekst: Rob Edens Foto's: Bas Kijzers

Strafrechters staan dagelijks voor de keus: geef ik gevangenisstraf? Zo ja, voorwaardelijk of onvoorwaardelijk? Is een werkstraf in dit geval beter? Of is het verstandiger de dader een cursus te laten volgen die hem leert zijn gedrag te veranderen? 'De vraag welke straf het meest effectief is, is lastig te beantwoorden', zegt criminoloog Tamar Fischer, verbonden aan de Erasmus Universiteit Rotterdam. Zij deed onderzoek

naar de effectiviteit van straffen. 'Het is een enorm ingewikkeld onderzoeksveld. Dit komt vooral doordat vaak veel factoren een rol spelen. Mensen die voor de strafrechter komen, zijn nogal eens afkomstig uit een omgeving waar heel veel mis is, met allerlei problemen tot gevolg. En die problemen hebben vaak ook nog eens met elkaar te maken. Zelden is er één oorzaak voor crimineel gedrag, dat betekent ook dat er zelden één oplossing is.'

Structuur

In algemene zin zijn er wel lessen te trekken uit cijfermateriaal en literatuurstudies, zegt Fischer. Onderzoek laat zien dat daders die de gevangenis in moesten, beduidend vaker opnieuw de fout in gaan dan mensen die een werkstraf kregen (zie Veroordeelden vaak opnieuw in de fout, pagina 24). 'Dat is wel verklaarbaar', zegt Fischer. 'Met een werkstraf kan je blijven functioneren. Je raakt je baan niet kwijt, je kan bij je gezin blijven, je houdt de structuur van het dagelijks leven. Dat helpt om op het rechte pad te blijven.' Maar ook hier geldt dat het moeilijk is harde conclusies te trekken, zegt de criminoloog. Want de mensen die gevangenisstraf opgelegd

kregen, zijn niet te vergelijken met de mensen die een werkstraf ondergingen. De rechter houdt bij het opleggen van straf namelijk rekening met iemands verleden. Daders van een niet al te ernstig vergrijp die voor de eerste keer in de fout gaan, krijgen meestal een werkstraf opgelegd, onder het mom van: je kunt je één keer vergissen, bij de tweede keer was je gewaarschuwd.

Bovendien, zegt Fischer, kijken rechters niet alléén naar de mogelijke gevolgen van een straf voor de dader. Ze moeten ook de andere strafdoelen in ogenschouw nemen (zie kadertje Strafdelen, links). Fischer: 'Iedereen is het er wel over eens dat vrijwel niemand beter de gevangenis uit komt dan hij erin ging en dat een werkstraf beter werkt dan een gevangenisstraf. Hoe langer iemand in de cel zit, des te nadeliger zijn vaak de gevolgen. Wat dit betreft zouden rechters dus eigenlijk vrijwel nooit een gevangenisstraf moeten opleggen. Maar dat kan natuurlijk niet. Slachtoffers en de samenleving hebben de wens tot vergelding en het zogenoemde uitschakelingseffect is eveneens belangrijk: zo lang iemand in de gevangenis zit, kan hij geen kwaad doen. Ook schrikt een werkstraf potentiële criminelen veel minder af

“Criminelen laten zich nauwelijks afschrikken door een eventuele straf, de pakkans is veel belangrijker”

Strafdelen

Strafrechters hebben steeds drie strafdoelen voor ogen:

- vergelding (straf voor het leed dat is aangedaan of de schade die is aangericht);
- afschrikking (voorkomen dat de dader of een ander dit nog een keer doet);
- bescherming van de samenleving (iemand die in de gevangenis zit, kan in ieder geval gedurende die tijd geen misdrijven plegen).

“

Misdadigers die in de gevangenis hebben gezeten, gaan beduidend vaker opnieuw de fout in dan mensen die een werkstraf kregen”

dan een gevangenisstraf. Dat moet de rechter allemaal meenemen in zijn afwegingen.’

Pakkans

Onderzoek wijst overigens uit dat criminelen zich nauwelijks laten afschrikken door een eventuele straf. De pakkans is veel bepalender. ‘Datzelfde geldt voor de hoogte van straffen. Iemand denkt niet: die overval pleeg ik maar niet, want daar staat die straf op. Nee, hij schat in: wat is de kans dat ik er ongestraft mee weg kom?’

Een uitzondering maakt Fischer in dit verband wel voor de ISD-maatregel. ISD staat voor Inrichting Stelselmatige Daders en is bedoeld om zogenoemde veelplegers, ook wel draai-deurcriminelen genoemd, maximaal twee

Veroordeelden vaak opnieuw in de fout

Vanaf 1995 wordt in Nederland bijgehouden hoe vaak veroordeelden die in de gevangenis hebben gezeten, opnieuw een misdrijf plegen. Die recidivecijfers zijn hoog: 47 procent van de ex-gedetineerden gaat binnen twee jaar opnieuw in de fout. Na een werkstraf of reclasseringstoezicht is dat minder: 34 procent.

Bron: *Recidivemonitor (WODC)*

jaar te kunnen opsluiten voor relatief lichte vergrijpen als autokraken, inbraken, vernielingen en winkeldiefstal. De ISD-maatregel is in het leven geroepen omdat deze mensen voor veel overlast zorgen en alleen een langdurig behandeling helpt. Fischer: ‘Daar lijkt wél een afschrikwekkende werking vanuit te gaan.’

Totale persoon

Een tweede belangrijke les die uit wetenschappelijk onderzoek is te trekken, is dat een goede, specifiek op de dader gerichte behandeling en begeleiding de kans op herhaling verkleint. Fischer legt uit: ‘Het is belangrijk om naar de totale persoon te kijken. Als iemand bijvoorbeeld verslaafd is, volstaat het vaak niet om alleen die verslaving aan te pakken. Want een verslaving zorgt ook vaak voor schulden, werkloosheid en geen dak boven je hoofd hebben. Dan kan je iemand wel van z’n verslaving afhelpen, maar als je niets doet aan de overige ellende, is de kans groot dat hij terugvalt.’

De behandeling van daders moet zich richten op de zogenoemde dynamische, veranderlijke aspecten van iemands gedrag, blijkt uit onderzoek. Aan een ongelukkige jeugd doe je niets meer, een verstandelijke handicap is ook een gegeven. Maar therapeuten kunnen ook op zoek gaan naar dingen die wél te veranderen zijn. Fischer: ‘Bijvoorbeeld door erachter te komen wat iemand écht belangrijk vindt, door te zoeken naar iets dat hem raakt of interesseert en daarop in te spelen. Je ziet in dit verband bijvoorbeeld vaak dat huisje-boompje-beestje het beste medicijn is dat er is. Als mensen maar iets hebben dat stimuleert om op het rechte pad te blijven.’

Fischer benadrukt dat het soms ook kleine dingen kunnen zijn die mensen het rechte pad op helpen. Zij refereert aan de documentaire *The road from crime* (te vinden op YouTube). Daarin vertelt een Schotse ex-crimineel dat hij in de gevangenis als een stuk vuil werd behandeld; hij voelde geen enkele behoefte zich aan te passen aan een samenleving die hem zo behandelde. Tot het moment dat hij een reclasseringsmedewerker ontmoette die aardig was en oprecht belangstelling voor hem toonde.

Meer onderzoek

De conclusie dringt zich op dat hoe meer geld en aandacht er wordt besteed aan criminelen, des te groter de kans is op succes. Fischer beaamt dit maar ten dele. ‘Misschien is dat

Tamar Fischer (1973)

Tamar Fischer werkt als onderzoeker en docent aan de Erasmus Universiteit in Rotterdam. Ze studeerde sociologie aan de Universiteit Utrecht van 1992 tot 1998. Ze promoveerde op onderzoek naar de gevolgen van echtscheiding voor kinderen.

waar, maar vergis je ook niet in de kosten die de samenleving moet maken om mensen een plek in de gevangenis te geven (ruim 200 euro per gevangene per dag volgens onderzoek uit 2014, red.). Wat vooral belangrijk is, is de vraag: hoe zetten we het beschikbare geld op de juiste manier in?’

Criminologen breken in dit verband herhaaldelijk een lans voor meer en beter wetenschappelijk onderzoek. Dat blijft echter lastig, beaamt Fischer. Want voor echt hard wetenschappelijk onderzoek is het nodig mensen onder dezelfde omstandigheden een verschillende behandeling te geven. Fischer: ‘Feitelijk vragen we dus aan rechters om in min of meer vergelijkbare omstandigheden een kwartje op te gooien. De ene dader krijgt dan een taakstraf, de ander gaat naar de gevangenis. Na verloop van tijd kijk je wat de stand van zaken is en trek je conclusies. Rechters hebben er moeite mee aan dergelijk onderzoek mee te werken. Dat is begrijpelijk, want ze hebben te maken met mensen. Aan de andere kant: rechters nemen wel beslissingen die diep ingrijpen in de levens van mensen. Zij zijn ook gebaat bij dergelijk onderzoek.’ ■

WABLIEF?

Verstek

Je leest weleens dat iemand bij verstek is veroordeeld, maar wat betekent dat eigenlijk?

Wil je een term uitgelegd krijgen?
Mail naar redactie@rechtspraak.nl

Sommige mensen kennen het woord ‘verstek’ vooral van de verstekbak, een hulpmiddel bij het zagen van hoekjes. Of van de uitdrukking ‘hij liet verstek gaan’, met andere woorden: hij kwam niet opdagen. Aan die laatste betekenis moet je denken als er in een rechtszaak sprake is van verstek.

Een civiele zaak (tussen burgers of bedrijven) kan de rechter bij verstek behandelen als een van de partijen niet komt opdagen. Dat betekent dan ‘in afwezigheid van die partij’. Laat je niets horen terwijl je schriftelijk moet reageren op een stelling van de tegenpartij, dan volgt een verstekvonnis. Meestal houdt dat in dat je de zaak verliest.

In het strafrecht is dat anders. Ook daar kunnen rechters zaken bij verstek behandelen, al zullen ze liever zien dat de verdachte wel komt en zijn kant van het verhaal vertelt. Komt iemand niet opdagen, maar verschijnt er wel een advocaat die gemachtigd is om namens hem te spreken, dan kan de rechter de zaak ‘op tegenspraak’ – dat betekent: zon-

der de verdachte – behandelen.

Omdat een strafzaak ingrijpende gevolgen kan hebben, zoals gevangenisstraf, wil de rechter in elk geval dat de verdachte weet dat een zaak tegen hem speelt. Lukt het niet de verdachte persoonlijk een dagvaarding te geven, dan zal het Openbaar Ministerie (OM) veel moeite doen om hem of haar toch te bereiken.

Dit speelt bijvoorbeeld bij Nederlandse jihadisten die waarschijnlijk in Syrië of Irak zijn. Via familie, WhatsApp en Twitter wordt contact gezocht. Of het OM plaatst een advertentie op Facebook die speciaal gericht is op jonge mannen in het strijdgebied. Soms is niet eens bekend of een verdachte nog leeft. De term verstek bestaat trouwens al eeuwen in de rechtspraak. Taalkundigen hebben onderzoek gedaan naar de herkomst. Sommigen denken dat het woord afstamt van ‘versteken’, in de betekenis van ‘schuilhouden’. Anderen denken dat het komt van ‘bestelen’: je bestelt jezelf van de kans om je te verdedigen.

HOE KAN DAT NOU?

De strafzaak van de Zes van Breda loopt al meer dan twintig jaar. Al vijf keer gaf een rechter een oordeel, de zesde keer staat voor deur. Wanneer is een rechtszaak echt afgerond?

Tekst: Rien Aarts Beeld: ANP

Oma Mok, moeder van een restauranteigenaar in Breda, wordt op 4 juli 1993 dood aangetroffen in de keuken van het Chinese restaurant. Ze is door geweld om het leven gekomen. Er zijn spullen gestolen en een gokkast is opgebroken. Drie mannen en drie vrouwen worden gearresteerd, verdacht van betrokkenheid bij deze misdaad. In de volksmond worden ze bekend als de Zes van Breda.

Tien jaar cel

De drie mannen zeggen onschuldig te zijn. De vrouwen geven wel toe betrokken te zijn geweest bij de misdaad, al trekt een van hen deze bekentenis al snel weer in. De verklaringen van de vrouwen vormen het belangrijkste bewijs in de zaak. In 1994 oordeelt de rechtbank in Breda dat de zes schuldig zijn. Een man krijgt veertien jaar gevangenisstraf, de twee andere mannen moeten ieder twaalf jaar de cel in. De vrouwen worden veroordeeld tot celstraffen van twee jaar wegens medeplichtigheid.

Alle mannen en de vrouw die haar bekentenis introk, gaan tegen hun veroordeling in beroep bij het gerechtshof in Den Bosch. Daar worden ze opnieuw veroordeeld. De mannen krijgen nu tien jaar gevangenisstraf, de vrouw weer twee jaar. De mannen vragen de Hoge Raad – de hoogste rechter van het land – deze uitspraak te vernietigen. Dit wordt ‘cassatie’

genoemd. De Hoge Raad kijkt dan of alle regels goed zijn gevolgd, of alles volgens de wet is verlopen en of de uitspraak voldoende is onderbouwd. Dat is het geval, oordeelt de Hoge Raad. De veroordelingen blijven staan en zijn nu onherroepelijk. Daarmee is een rechtszaak vrijwel altijd afgerond. Maar er zijn uitzonderingen. En deze zaak is er een.

Twijfel

Als iedereen zijn straf heeft uitgezeten, stapt een van de mannen naar het project Gereede Twijfel. Daar onderzoekt rechtspsycholoog Peter van Koppen samen met studenten strafzaken waarin mogelijk iemand onterecht is veroordeeld. In deze zaak blijken er getuigenverklaringen te zijn die wel in het politiedossier zaten, maar nooit aan de rechter zijn voorgelegd. Twee mensen hebben de politie verteld dat ze in de nacht van het misdrijf in een bushokje voor het restaurant zaten en niets bijzonders hebben gezien. Vreemd, want de vrouwen hebben juist verklaard dat De Zes elkaar die nacht voor het restaurant hebben ontmoet. Moet dat niet zijn opgevallen?

Herziening

In uitzonderlijke gevallen kan de Hoge Raad besluiten een afgeronde zaak toch te herzien. Bijvoorbeeld als er een ‘novum’ opduikt: nieuw bewijs dat zo belangrijk is, dat de rechter misschien niet zou hebben veroor-

deeld als hij hiervan op de hoogte was geweest. En dat is volgens de Hoge Raad het geval met de verklaringen van de mensen in het bushokje. In 2012 besluit de hoogste rechter daarom dat een ander gerechtshof zich over de zaak moet buigen. Dat wordt het hof in Den Haag.

Opnieuw veroordeeld

In 2015, ruim 20 jaar na de dood van Oma Mok, doet het gerechtshof Den Haag uitspraak. De veroordelingen blijven in stand, hoewel de vrouwelijke verdachten inmiddels alle drie hun verklaringen hebben ingetrokken. Ze zeggen deze toentertijd onder druk van de politie te hebben afgelegd. Maar het hof vindt dat, na onderzoek, niet aannemelijk; de verklaringen kunnen gewoon als bewijs worden gebruikt. Of de ontlastende verklaringen van de mensen in het bushokje kloppen, is volgens het hof niet meer vast te stellen. Verder is opnieuw een bloeddruppel onderzocht die destijds in het restaurant is aangekomen. Dat bloed is niet van een van de verdachten, maar van een onbekende man. Een andere dader misschien? Ook die suggestie wordt verworpen; het is volgens het hof technisch onmogelijk dat de bloeddruppel daar tijdens het misdrijf is achtergelaten. Conclusie: er is niets te vinden is dat wijst op onterechte veroordelingen.

Zaak gesloten?

Is de zaak nu dan toch gesloten? Nee. Na de uitspraak van het gerechtshof zijn de verdachten weer naar de Hoge Raad gestapt. Dat recht hebben ze, al is hun zaak daar al twee keer langsgelopen.

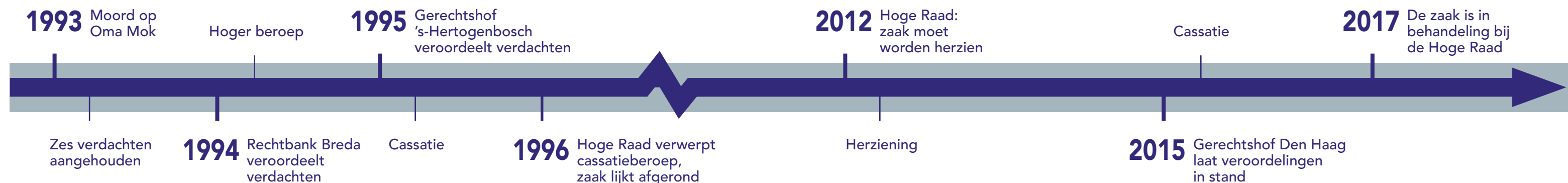
De advocaat-generaal, een belangrijke adviseur van de Hoge Raad, heeft in juni van dit jaar zijn visie op de zaak gepresenteerd. Er zijn volgens hem aanwijzingen dat het belangrijkste bewijs – de verklaringen van de vrouwelijke verdachten – wankelt. Dat de getuigenverklaringen van de mensen in het bushokje nu niet meer te controleren zijn, betekent volgens de advocaat-generaal niet dat je ze daarom moet negeren. En de conclusie van het Haagse hof over de bloeddruppel is volgens hem ook niet houdbaar.

De visie van de advocaat-generaal is een advies, de Hoge Raad is daar niet aan gebonden. In december wordt de uitspraak verwacht.

Rechtvaardigheid

Onterechte veroordelingen kunnen helaas nooit helemaal worden voorkomen. Maar de kans erop moet wel zo klein mogelijk zijn. Daarom kan een zaak meerdere keren aan rechters worden voorgelegd. Zelfs als de veroordeling onherroepelijk is, kan de Hoge Raad naar aanleiding van nieuw bewijs besluiten dat een zaak toch opnieuw behandeld moet worden. ■

Ook zestienjarige moet uitspraak rechter kunnen begrijpen

Polly van Dijk, persrechter strafzaken in Amsterdam

De strafzaak tegen Robert M., die tientallen jonge kinderen misbruikte, maakte vijf jaar geleden grote indruk op Polly van Dijk. 'Ik ben 26 jaar rechter en heb ervaring met zedenzaken, maar dit was van een ongekeerde heftigheid', zegt ze. 'Als ik een baby zag, kreeg ik allemaal nare associaties. Terwijl ik niet eens de filmbeelden van het misbruik heb gezien, zoals de andere rechters.' Van Dijk behandelde die zaak namelijk niet zelf. Ze was erbij betrokken als persrechter.

Rechters spreken via hun vonnis, het is niet de bedoeling dat ze dat achteraf zelf toelichten. Voor het geven van uitleg beschikken alle rechtbanken over speciale woordvoerders: de persrechters. Zij leggen de kern van de uitspraak uit voor de camera, op de radio of aan verslaggevers van kranten en websites.

Het is een vorm van evenwichtskunst, zegt Van Dijk: 'Ik wil het goed doen voor mijn collega's die de uitspraak hebben gedaan, dus met alle nuances. Maar het belangrijkste is toch dat de buitenwereld het oordeel van de rechtbank begrijpt. Op mediatraining werd gezegd: "Het gaat om die mensen, jij staat er voor hen." Dat probeer ik altijd in mijn achterhoofd te houden. Een zestienjarige moet het ook kunnen begrijpen.'

Ze heeft aardig wat ervaring met het begeleiden van grote zaken. Dan zit ze in de rechtszaal en drommen tijdens pauzes journalisten met vragen om haar heen. 'Als persrechter heb je dan een belangrijke taak. Ik verbeeld me dat het mede door mijn uitleg goed in de kranten komt.' Soms blijkt haar verhaal 's avonds op tv ingekort te zijn tot een paar seconden. 'Dat is vervelend, dan wordt wat ik heb uitgelegd toch nog uit zijn verband getrokken.'

Het persrechterswerk is maar een klein deel van haar werk, zo'n 5 tot 10 procent. 'De rest van de tijd ben ik gewoon strafrechter.' Haar bijzondere taak heeft daar wel invloed op: 'Ik doe nu nog meer mijn best om duidelijk te vertellen waarom ik bepaalde beslissingen neem.' ■

Meer weten over deze of andere bijzondere rechters?
Kijk hier: <https://www.rechtspraak.nl/Bijzondere-Rechters>